

Bert Satijn, directeur Stichting Leven met Water

Het water omarmen als een geliefde

Nederland was eeuwenlang gewend te vechten tégen het water. Civiel ingenieur Bert Satijn keert het om: we moeten leven mét water.

TEKST WILLEM PEKELDER
FOTOGRAFIE JAN NASS

Verbinding is een woord dat een centrale plaats inneemt in het vocabulaire van Bert Satijn. De verbinding tussen theorie en praktijk, techniek en communicatie. Op de HTS, waar hij weg- en waterbouw studeerde, leerde hij hoe rioleringen worden aangelegd, waar schepen hun zand vandaan halen, hoe een asfaltmolen eruit ziet. Die praktische kennis, gecombineerd met zijn wetenschappelijke achtergrond als civiel ingenieur - TU Delft -, maakte Satijn tot een man die op eenvoudige wijze ingewikkelde problemen kan uitleggen.

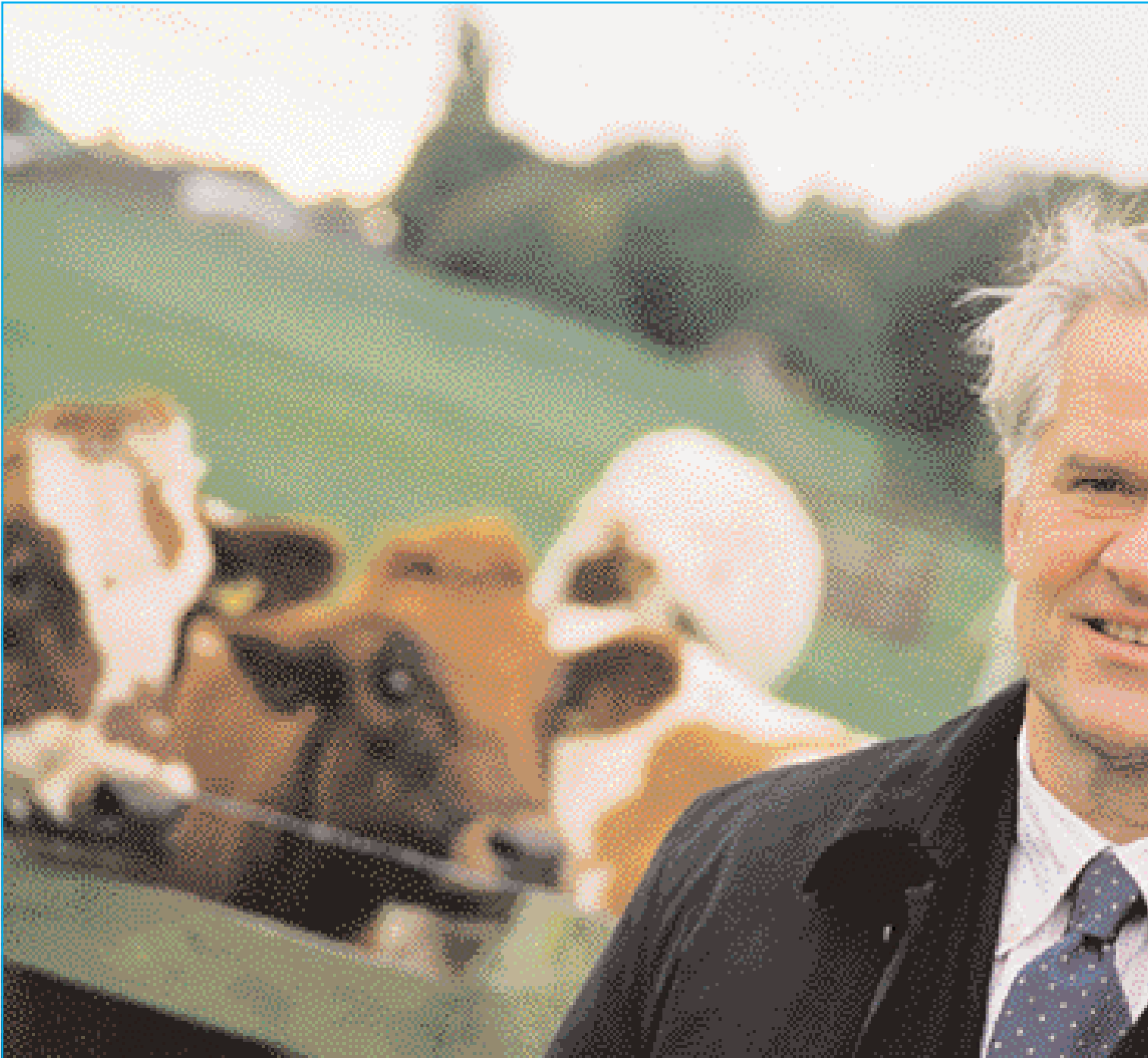
"Ik probeer altijd aan te sluiten bij de leefwereld van mensen. Om duidelijk te maken hoe wij met water omgaan, gebruik ik vaak het voorbeeld van een man die zijn auto wast. Als hij het water optimaal wil benutten, moet hij de spons niet helemaal dichtknijpen, want dan maakt hij het water onzichtbaar. Precies hetzelfde doen wij in Nederland in het groot." Het Nederlandse watersysteem als een spons die te stijf wordt dichtgeknepen. Te veel asfalt, te veel beton, gedempte sloten, te snelle ont-

watering. Hollands oervijand lijkt bedwongen, maar dat is gezichtsbedrog. "Onze elektriciteitskabels bevinden zich in de kelder. Bij wateroverlast krijgen we daar direct problemen mee. In Bangladesh lopen die kabels over het dak. Mensen zitten daar met de voeten in het water tv te kijken. Zij leven met water, wij zijn vergeten hoe dat moet."

Leven met Water is de naam van de stichting waarvan Satijn (57) sinds 2004 directeur is. Doel is het water een nieuwe plek te geven in Nederland. Over drie jaar, wanneer de stichting wordt opgeheven, moet resultaat zichtbaar zijn. "We hebben het over een nieuwe plek in vierkante meters, kubieke meters per seconde en centimeters tussen de oren", expliceert de directeur. Hij wijst op de vijver achter zijn kantoor in Gouda. "Het park is helemaal op de schop gegaan omdat het steeds onder water liep. Zie je dat voetbalveldje? Dat is van polystyreen. Het drijft als het ware op het water, zoals een vlot. Daardoor staan voetballende jongens niet meer tot hun enkels in de modder. Dát is leven met water." Helemaal tevreden is Satijn nog niet over de

parkrenovatie. "Er kunnen nu meer vierkante meters water worden geborgen, maar nog niet genoeg. Pas is het nieuwe fietspad weer onder water gelopen. Als noodoplossing is een greppeltje gegraven. Daarmee kunnen we misschien vooruit tot 2015, maar is het ook afdoende tot 2050?"

Wat moeten we nú doen om over veertig jaar nog verzekerd te zijn van droge voeten, is de belangrijkste vraag waarover de stichting zich buigt. "Hebben we het bijvoorbeeld over de afvoercapaciteit van de Rijn dan zal die fors omhoog moeten. In het overstromingsseizoen '94-'95 was die capaciteit 11.000 kubieke meter per seconde, maar in 2050 moet die door de klimaatverandering en de steeds snellere afwatering over land wellicht naar 18.000. Dat zijn 1800 vrachtwagens per seconde! De techniek om een dergelijk veerkrachtig waterbeheersysteem te scheppen, hebben we in huis, maar hoe vertel ik het de burger en de bestuurder?" Waarmee Satijn is aangeland bij punt drie: de centimeters tussen de oren. "Communicatie over water, en de manier waarop we water waarderen, is voor ons heel belangrijk. Wat hebben we er voor over om Nederland op lange

termijn droog en veilig te houden? Misschien moet ik het veldje waar ik mijn hond uitlaat afstaan aan waterberging? Of, om een wat meeromvattend voorbeeld te geven: wellicht is het verstandiger om als we gaan bouwen in de Zuidplaspolder dat anders te doen dan voorheen?"

In nauw overleg met burger en overheid probeert de stichting antwoord te krijgen op deze en andere vragen. Zo loopt er in Delft een bewonersproject rond grondwateroverlast en overstromende grachten. "We hebben het hier over een oud stukje Delft, Het Rietveld geheten", legt Satijn uit. "Dit gedeelte ligt lager dan de rest van de stad, dus wateroverlast doet zich hier het eerst voor. Vroeger plaatsten de

"Met water móet je iets doen, voordat het iets doet met jou."

bewoners bij hoog water schotjes in de deur, zodat het interieur droog bleef. Maar die schotjes vinden we nu niet meer mooi. Daarom is in overleg met de bewoners iets anders bedacht: hogere drempels. Probleem is dat het bouwrecht dat verbiedt. Drempels mogen wettelijk

gezien maar twee centimeter hoog zijn om valpartijen te voorkomen. Dat betekent dat we in overleg zullen moeten met de overheid om die wet te veranderen."

Praktische oplossingen

Het project in de oud-Hollandse garnizoensstad is slechts een van de circa honderd waarvoor de stichting zich inzet. Waarbij telkens wordt geprobeerd te leven mét water in plaats van er tegen te vechten. Ofwel: praktische oplossingen zoeken voor ingewikkelde problemen. Al aan het begin van zijn loopbaan toonde Satijn zich een man die een scherp oog had voor de verbinding tussen theorie en praktijk. Met de Stichting Nederlandse Vrijwilligers reis-

Bert Satijn: "Wat hebben we er voor over om Nederland op lange termijn droog en veilig te houden?"

de hij in 1975 af naar Tanzania, dat toen een socialistische éénpartijstaat was onder leiding van president Nyerere. "De socialistische leer beloofde de mensen gratis water, maar er was geen economisch systeem om dat water beschikbaar te maken. Ik heb de bewoners voorgehouden dat God het water geeft, maar dat ze het zelf moeten verpompen. In Afrika heb ik veel geleerd over de maatschappelijke dimensie van waterbeheer: om iets voor elkaar te krijgen, heb je meer nodig dan techniek. Waterpompen zijn prachtig, maar je kunt er niets mee zolang je niet communiceert." Na twee jaar keerde Satijn een ervaring rijker en een illusie armer terug in Nederland. "Het watersysteem in Tanzania voldeed niet aan de

berekeningen van de Delftse hoogleraren", zegt hij met lichtironische ondertoon. "Ik ben erheen gegaan als idealist, maar ik heb er maar weinig goedlopende drinkwaterprojecten kunnen opzetten. 'Hamna' is een uitdrukking die je daar heel veel hoort: 'hebben we niet.' Ik ken voor 'hebben we niet' minstens zes synoniemen in het Swahili."

Afrikaanse economieën kunnen niet tegen die van het westen op, is de overtuiging van Satijn. "Met de ene hand geven we een miljard ontwikkelingshulp, maar met de andere pakken we via exportheffingen en dergelijke het dubbele terug." Bovendien zit de Afrikaanse cultuur heel anders in elkaar dan de onze. Mensen worden voortdurend onder druk gezet om met geld over de brug te komen, weet de stichtingsdirecteur. "Een zieke moeder, een hulpbehoevende neef, een arme tante, een Afrikaan is altijd bezig met geld verwerven voor zijn familie."

Afrika heeft hem geleerd met tegenslagen om te gaan, zo klinkt het onder collega's. In Burkina Faso, waar Satijn eind jaren zeventig een regionaal kantoor opzette van adviesbureau Iwaco, introduceerde hij, zoals hij het zelf uitdrukt, 'commercieel werken op z'n Afrikaans'. "Toen mijn krik voor de eerste keer uit mijn auto was gestolen, was ik boos, bij de tweede keer nog bozer, maar bij de derde keer zei ik tegen mijn medewerkers: nu gaan jullie net zo lang met elkaar onder die boom zitten totdat je weet waar die krik is. Zo niet, dan zul je het merken aan je salaris. De krik kwam terug."

Met wellicht wat minder idealisme, maar meer realisme groeide het Iwaco-kantoor uit tot een goedlopende vestiging. Na tweeëneenhalf jaar waren er veertig medewerkers en als eerste van alle Iwaco-vestigingen ter wereld kende die in Burkina Faso een Ondernemingsraad. "We hebben er tweehonderd waterputten aangelegd en talloze mensen opgeleid. Burkina Faso is een succes geworden", concludeert Satijn. Vakgenoten weten dat hij niet te beroerd is zelf het veld in te gaan. "Bert is geen studeerkamergeleerde, maar een man van oplossingen."

Via datzelfde Iwaco kwam Satijn in de jaren tachtig en negentig terecht in de bodemverontreiniging, een, in zijn eigen woorden, 'relatief ongevaarlijk terrein.' "Ik heb me verzet tegen het verkeerde Nederlandse beleid dat alle verontreinigde bodems moesten worden gesaneerd. Vaak is het onmogelijk omdat de verontreiniging te diep zit. Of onnodig omdat het gif inmiddels zo is verdund dat alle gevaar is geweken. Bovendien kun je bepaalde verontreinigingen ook bestrijden door het stimuleren van natuurlijke processen in de bodem zelf." Volgens Satijn is het geen enkel probleem dat

Bert Satijn

Ir. H.M.C. (Bert) Satijn, 1949, Heerlen

1966-1969: Weg- en waterbouwkunde HTS Heerlen, met lof afgestudeerd

1969-1974: Civiele Techniek Technische Universiteit Delft

1975-1977: Project Engineer bij het Ministerie van Waterontwikkeling in Tanzania

1978-1979: Projectmedewerker Iwaco

1979-1981: Hoofd regionale vestiging Iwaco in Burkina Faso

1981-1983: Project Engineer Iwaco

1983-1987: Hoofd adviesgroep bodem Iwaco

1987-1995: Directeur vestiging West Iwaco

1995-1999: Hoofd researchgroep milieutechnologie Iwaco

1999-heden: Zelfstandig adviseur milieu, bodem en water. Sinds 2004 in dienst als directeur bij de Stichting Leven met Water

er nog steeds gif in de Nederlandse bodem zit. "Er is nog nooit iemand aan bodemverontreiniging gestorven, aan overstromingen wel. Bovendien hebben we relatief weinig gif. Als je dat vergelijkt met de voormalige DDR. Ik heb een Duitse laborant nog nooit zo enthousiast gezien als toen we in Oost-Duitsland een plek vonden waar meer gif lag dan in heel Nederland bij elkaar. Ik hoor het hem nóg uitroepen: 'Elke stof in elke denkbare combinatie is hier aanwezig!'"

Het was voor Satijn, zo erkent hij, een buitensporig om zes jaar geleden weer terug te keren tot zijn eerste liefde: het water. "Daar ligt mijn passie. Met bodemverontreiniging kun je weinig - het is vooral een kwestie van voortdurend onderzoek, pappen en droog houden - met water destemeer. Sterker, met water móet je iets doen, voordat het iets doet met jou."

